

БАХЧИСАРАЙСЬКИЙ ДОГОВІР 1648 – українсько-кримський договір про військово-політичний союз, укладений в березні між Б.Хмельницьким та кримським ханом Іслам-Гіреєм III. Готуючи збройне повстання проти Речі Посполитої, Хмельницький восени 1647 почав налагоджувати стосунки з кримською верхівкою. У 2-й половині січня 1648 він направив посольство Я.Клиші до Бахчисарая з проханням надіслати військову допомогу проти Речі Посполитої. Зважаючи на давню ворожнечу з Військом Запорозьким, Іслам-Гірей III відповів відмовою. У другій декаді лютого Б.Хмельницький відрядив нове посольство до Бахчисарая, яке домоглося укладення договору. Його умови передбачали: встановлення дружніх відносин Війська Запорозького і Кримського ханства; надання взаємної військової допомоги; заборону татарам спустошувати українські землі й брати ясир; оплату українською стороною послуг татарського війська грошима, продовольством, фуражем, а також частиною військової здобичі. Умови Б.д. визначили характер українсько-кримських відносин у середині 17 ст. Він відіграв важливу роль у боротьбі України проти Речі Посполитої впродовж 1648-53, зокрема в здобутті українцями перемог у битвах – Жовтоводській 1648, Корсунській 1648, Пилявецькій 1648, Зборівській 1649, Батозькій 1652.

Літ.: Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький. – Львів, 1990; Мицик Ю.А., Стороженко І.С. Засвіт встали козаченьки: Нариси. – Дніпропетровськ, 1990; Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький: Соціально-політичний портрет. – К., 1995; Грушевський М.С. Історія України-Руси. – К., 1995, т.8, ч.2.

В.С.Степанков.

БАХЧИСАРАЙСЬКИЙ МИР 1681 – мирний договір між Османською імперією та Кримським ханством з Російською державою, підписаний 13 січня 1681 у м. Бахчисарай про 20-річне перемир'я. За дорученням турецького султана Мегмеда IV його підписав кримський хан Мюрад-Гірей, від імені російського царя Олексія Михайловича – стольник В.Тяпкін, дяк Н.Зотов та український канцелярист (писар) С.Ракович. За Б.м. припинялася війна, що розпочалася 1676 між Османською імперією та Кримським ханством, з одного боку, та Російською державою і Українською козацькою державою – з іншого. Згідно з договором, султан визнавав зверхність російського царя над Лівобережною Україною, а також Києвом, Васильковом, Трипіллям і Дідівщиною (входять нині до Київської обл.) та Радомислем, що на правому березі Дніпра. Влада царя поширювалася також на Запорозьку Січ. Під зверхністю Туреччини залишалися Поділля і Південна Київщина, а татари зберігали право кочувати та полювати у південно-українських степах. Кордон між державами відновлювався по Дніпру. На вимогу представника України султан зобов'язувався не заселяти “ко-